

Les 6 – Handout 5 november 2018: Assimilatieprocessen in het Nederlands en Tsjechisch

Assimilatie: fonologisch proces waarbij de naburige klanken zich aan elkaar aanpassen in de *manier/stem* of in de *plaats* van articulatie of in allebei

Progressieve a.: de voorafgaande klank beïnvloedt de volgende klank (PA)

Regressieve a. : de volgende klank heeft invloed op de voorafgaande klank (RA)

Assimilatie in het Nederlands

- 1) progressieve en regressieve assimilatie van stem bij **fricatieven** en **plosieven**
- 2) assimilatie van plaats bij **nasalen**

1. Assimilatie van stem in het Tsjechisch en in het Nederlands

Tsjechisch: RA als regel; PA van stem bij de klanken [h] a [r]

Nederlands: PA komt vaker voor dan RA, het vaakst bij de groep klanken waarin de fricatief op de tweede plaats voorkomt, het vaakst gaat het dus om de combinatie plosief + fricatief en fricatief + fricatief.

PA: binnen een woord, op de morfeemgrens en op de woordgrens

regel: stemloze obstruent + fricatief = stemloos

2. Regressieve assimilatie van stem

stemloze plosief of fricatief en plosief [b] of [d]

Stemloze plosief of fricatief	of	Stemhebbende plosief	Stemhebbende realisatie
[p]	+	[b]	[b:]
[t]	+	[d]	[bd]
[k]	+		[db]
[f]	+		[d:]
[s]	+		[gb]
[x]	+		[gd]
			[vb]
			[vd]
			[zb]
			[zd]
			[ɣb]
			[ɣd]

Voorbeelden *opbouw*, *opdagen*, *meetbaar*, *ontdaan*, *kookboek*, *zakdoek*, *afbakenen*, *afdoen*, *kaasboer*, *misdrijf*, *lachbui*, *lachduif*

[ˈɔbːau], [ˈɔbdaːyə], [mˈeːdbaːr], [ɔndˈːan], [kˈoːʷgbuk], [zˈagduk], [avbˈaːkənə], [avdˈun], [kˈaːzbur], [mˈɪzdrɛif], [lˈayboey], [lˈaydoeyf].

3. Progressieve assimilatie van stem bij stemloze plosief en stemhebbende fricatief

een stemhebbende fricatief wordt stemloos na een stemloze plosief

Stemloze plosief		Stemhebbende fricatief		Stemloze realisatie
[p]		[v]		[f]
[t]	+	[z]	=	[s]
[k]		[ɣ]		

Voorbeelden: *opvallend*, *opzoeken*, *opgeven*, *met vrienden*, *tot zo*, *ontgaan*, *ik vaar*, *ik zal*, *ik ga*

[ɔpfˈalənt], [ˈɔpsukə], [ˈɔpxeːvə], [mɛtfrˈiːndə], [tɔtsˈoːʷ], [ɔntxˈaːn], [ɪkfˈaːr], [ɪksˈɑt], [ɪkxˈaː].

Let op: [p] [t] [k] + [z] !

4. Progressieve assimilatie van stem bij stemloze fricatief en stemhebbende fricatief

Stemloze fricatief		Stemhebbende fricatief		Stemloze realisatie
[f]	+	[z]		[fs]
		[ɣ]	=	[fx]
[s]	+	[v]	=	[sf]
		[ɣ]		[sx]
[x]	+	[v]	=	[xf]
		[z]		[xs]
[f]	+	[v]	=	[fː]
[s]	+	[z]	=	[sː]
[x]	+	[ɣ]	=	[xː]

Voorbeelden: *stofzuigen*, *Koch zat*, *bosvink*, *pechvogel*, *pasgeboren*, *afgaan*, *lachgas*, *afval*, *Paaszondag*.

[stˈɔfsœyɣə], [kˈɔksɑt], [bˈɔsvɪŋk], [pˈɛxvoːyəl], [pasxəbˈoːrə], [ˈafxɑːn], [lˈɑxːɑs], [ˈɑfːɑl], [pˈaːsːɔndɑx]

5. Progressieve assimilatie van stem bij plosieven en fricatieven op het wordeinde in combinatie met een stemhebbende fricatief

Stemhebbende plosief of fricatief		Stemloos op het woordeinde		Stemhebbende fricatief	Stemloze realisatie
[b]		[p]		[v]	[ps]
[d]	=	[t]	+	[z]	[ts]
[v]		[f]			[tf]
[z]		[s]			[xf]
[ɣ]		[x]			

Voorbeelden:

Nederlands	Tsjechisch
[ts] <i>handzaam</i> , (mijn) <i>hand zal</i> (jeuken) [h 'antsa:m], [mən 'hantsal 'jə ^u kə]	[dz] <i>odzbrojil</i> ([ts]) <i>odsát</i>
[ps] <i>hebzucht</i> , ik <i>heb zoveel geld</i> [h 'ɛpsyxt] [ɪkəps 'o:ʷve:ɪ 'ɣɛlt]	[vz] <i>vzdát se</i> ([fs]) <i>vsadit se</i>
[tf] <i>woordvoerder</i> [w 'o:rtfurdər]	[dv] <i>odvařit</i>
[xf] <i>haagvors</i> [h 'a:xfɔrs]	([tf]) <i>odfouknout</i> [xv] <i>neochvějný</i> *([xf])

6. Assimilatie van de plaats van articulatie bij nasale consonanten in CZ en in NL

Tsjechisch: [n] + [k], [g] of [x] = [ŋ] op syllabeïnde, vb.: *venku* [vɛŋku], *tango*, [tango],

[m] = [m̥], zoals in *tramvaj* [tramváj]

Nederlands: [n] wordt uitgesproken als:

als [m] voor [p], [b], [m] – *aanpassen* [a:mpasə], *in België* [ɪm 'bɛɫjə]

als [ŋ] voor [k], [ɣ], [χ] – *aankomst* [a:ŋkɔmst], *in Giethoorn* [ɪŋɣ 'itho:rn]

als [M] voor [f], [v], [w] – *aanvallen* [a:ŋvələ], *onfatsoenlijk* [ɔŋfats 'unlək]

als [ɲ] voor [j], [c] – *onjuist*, *in juni*, *oranje* [ɔŋjoeyst], [ɪɲ 'uni], [o:r'ɑɲə]